

L'ESPORT AL MUSEU

Simbologia esportiva monumental en l'obra de Josep Maria Subirachs

■ RAMON BALIUS I JULI

Des de fa anys volia escriure sobre Josep Maria Subirachs i Sitjà (Barcelona, Poble Nou, 1927) i la seva obra dedicada a l'esport, però l'especial personalitat d'aquest artista em feia difícil iniciar la tasca. Subirachs ha estat un personatge controvertit, i fins i tot injustament vilipendiat, per motius en gran part aliens a l'art i penso que més a prop de l'enveja professional malsana. La realitat és que, des de fa més de mig segle, es manté a la primera renglera dels artistes més prestigiosos del món. Francesc Miralles escriu l'any 1999: *"La seva obra ha oscil·lat sempre entre monumental arquitectònic i joia preciosista; entre culte i civil; entre renaixement i barroc; entre escultura i pintura; entre innovació i repetició; entre figura i abstracció. Aquesta constant basculació entre conceptes, tècniques, influències i aplicacions ens situa davant d'un artista de gran complexitat que no ha d'estranyar que provoqui grans passions, d'acceptació i/o de refús"*. Una exposició antològica presentada l'estiu de 2001 a

Mataró, amb un pedagògic catàleg degut a la seva filla Judit, m'han fet entendre millor la creació de Subirachs i m'han fet decidir a engegar l'ordinador. Subirachs, en una conferència pronunciada en 1989 sobre Art i Esport, es mostra com a profund coneixedor d'aquest i de les seves afinitats amb l'art. Així, ens deia: *"Tant l'art com l'esport són font d'emocions freqüentment apassionades"*; *"Tant l'art com l'esport tenen la capacitat d'obligar a fabricar utensilis en progressiu perfeccionament [...] que són un important ajut en la creació artística, [...] en la pràctica de l'esport aquests aparells complementaris són també en molts casos imprescindibles"*, per millorar el rendiment; *"En l'esport es imprescindible conèixer l'estructura del propi cos per desenvolupar totes les seves possibilitats"*; *"L'esport és l'exaltació de les possibilitats de la màquina humana, aquesta màquina que la voluntat, l'esforç i la intel·ligència fan cada vegada més perfecta, arribant a límits que*

semblen no tenir fi"; *"És corrent considerar l'art com una pràctica espiritual en oposició a l'esport, exclusivament dedicat al culte del cos. Però les coses no són tan clares: la ment i el cos, l'intel·lecte i la matèria, són conceptes difícils de separar, com és impossible imaginar separats el temps i l'espai [...] L'art necessita recolzar-se en la matèria [...] L'esport, pel seu costat, necessita totalment de l'intel·lecte [...] per aconseguir resultats cada vegada més difícils i aparentment insuperables"*; *"Moltes vegades l'art i l'esport han estat junts [...] i al llarg de la història, l'artista ha dedicat en diverses ocasions la seva obra a l'esport"*; *"Una diferència fonamental entre l'art i l'esport, és que en les creacions artístiques el fet important és l'obra un cop realitzada, mentre que en l'esport interessa la realització per sobre dels resultats"*. Penso que Subirachs posseeix dues qualitats, que ell mateix considera indispensables en tot esportista: *la competitivitat i l'esperit de superació*.

La primera obra dedicada a l'esport la va efectuar durant l'etapa que Judit Subirachs anomena d'*encaixos, falques i tascons polimatèrics* i Corredor Matheos de *penetracions i tensions*. Amb motiu dels XIX Jocs Olímpics celebrats a Mèxic, es va concebre el denominat *Camí de l'Amistat*, on, en els 17 km que portaven a la Ciutat Olímpica, es varen instal·lar 20 escultures monumentals encarregades a artistes de diferents països. L'obra de Subirachs *Homenatge a Mèxic*, costejada per la colònia espanyola en aquell país, està constituïda per dues piràmides i un element central horitzontal. Construïda totalment en formigó de dos tons, que en las piràmides esta regularitzat, mentre que en el segment horitzontal s'ha deixat l'encofrat a la vista. Sota les ordres de l'artista, varen treballar-hi 72 obrers durant un mes (dia i nit). Al·legòricament, la piràmide truncada representa Mèxic i l'altra que incideix sobre ella és Espanya, i de la trobada dels dos pobles neix la banda horitzontal; el braç curt de la banda indica l'aportació d'Espanya a Mèxic i el llarg, la projecció futura de l'encontre. Els signes jeroglífics treballats en relleu combinen elements de la cultura precolombina amb les anelles olímpiques, i s'hi pot llegir la paraula Mèxic.

El 1974, a les darreries de la sèrie *esferes* iniciada cap al 1965, Subirachs va plasmar en pedra i fusta pintada l'obra *Food-bol*. Dins d'un doble nínxol de pedra s'hi troba, en un costat, un peu pintat sobre fusta, i en l'altre, una esfera de fusta polida i pintada, proporcionant una clara simbologia futbolística.

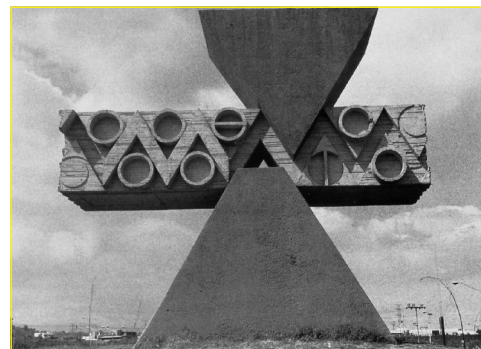
No podia faltar en la seu del CIO, a Lausanne, una peça de Subirachs. És una obra de caràcter frontal, realitzada el 1983 en pedra de travertí blanc amb irisacions, anomenada *Olimp*. A la dreta introdueix el baix relleu d'un discòbol, sense imatge facial ni braç esquerre, en actitud de llançament; en la mà dreta s'observa el disc que, alhora representa una de les cinc anelles olímpiques. És una evocació de l'Olimpisme clàssic, que es repeteix reiteradament en l'obra gràfica de l'artista. En el costat

esquerre de la composició, es pot veure la imatge d'un cos masculí, en el qual s'aprecia la tensa musculatura d'un atleta.

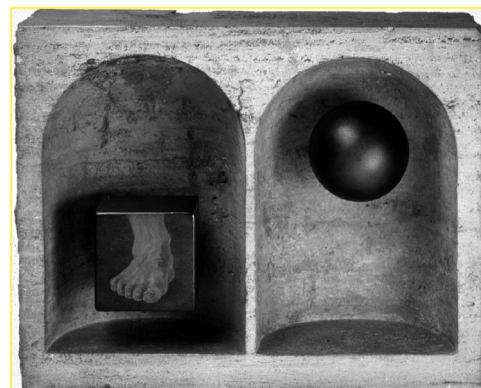
L'any 1985, Subirachs ocupa una sala especial a la I Biennal d'Art del Futbol Club Barcelona. Va ser aleshores quan l'històric club català va adquirir per al seu museu, l'obra *Nova Olímpia*. Està realitzada en pedra negra, també de visió frontal, en la qual destaca una franja central cisellada en sentit perpendicular a la superfície i dos mitjos torsos, un masculí i un altre femení en els extrems de l'escultura.

En els Jocs Olímpics de 1988 a Seül, es va crear un museu d'escultura a l'aire lliure en l'*Olimpic Park*, on es van instal·lar les obres de més de 30 artistes, seleccionats pels crítics d'art, Gérard Xuriguera, Pierre Restany, Ante Glibota, Thomas Messer i Yusuke Nakahara. Subirachs va participar amb el monument de formigó *Els Pilars del Cel*, realització típica de penetració i tensió, provocades per un triple tascó polit i acolorit, que contrasta amb el color blanc dels dos pilars cisellats. Torna a Seül el 1989, amb una obra anomenada *Unió d'Occident i d'Orient*, dedicada a commemorar el Primer Aniversari dels Jocs Olímpics abans esmentats. És un monument de grans dimensions efectuat en pedra de granit, la part central del qual està ocupada per dues formacions entrelaçades, que recorden una cinta de Möbius, les quals representen la S inicial de Seül i semblen indicar que la unió Occident i Orient tendeix a l'infinit. Cinc grans pedres esfèriques, situades perifèricament, simbolitzen les anelles olímpiques, mentre que 5.000 pedres, procedents dels països participants en els Jocs, estan situades al voltant del monument.

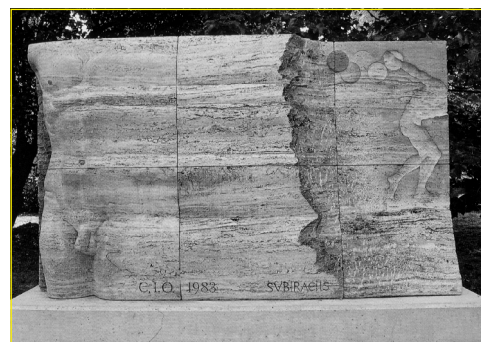
És incomprendible que un artista que l'any 1957 havia col·locat, amb polèmica, en la via pública de Barcelona, la primera escultura abstracta (*Forma 212, Llars Mundet*) i que, com hem vist, tenia una important relació amb l'Olimpisme, no participés oficialment amb el seu art en els Jocs de la seva ciutat el 1992. Únicament una *doble representació del seu discòbol*, de grans di-

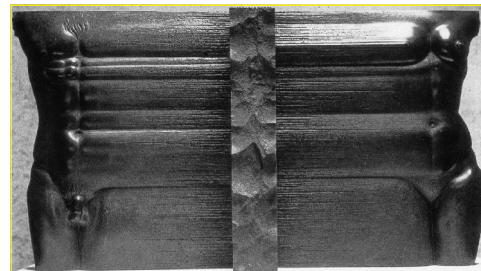
Homenatge a Mèxic. (Formigó).
Mèxic D.F.

Food-bol, 1965.

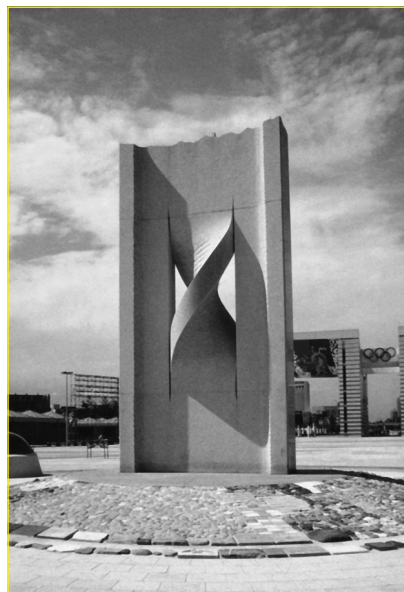
Olimp, 1983 (Pedra).
Parc del Château de Vidy. Lausanne.

Nova Olímpia, 1985. (Pedra).
Museu FC Barcelona.

Els pilars del cel, 1987 (Formigó).
Olimpia Parc. Seül.

Unió d'Occident i Orient, 1989 (Pedra de granit).
Seül.

Dibuix per al Cartell de la IV Biennal Esportistes en l'Art,
1992.

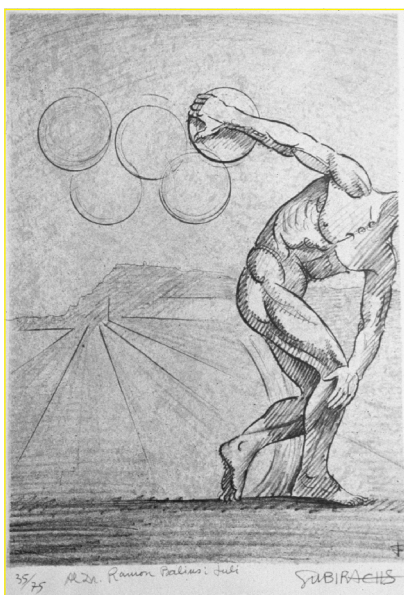
mensions, situada en la façana d'una entitat bancària del Passeig de Gràcia i una exposició d'art gràfic relacionada amb l'Olimpisme en la mateixa seu anterior, ens recordava a Josep Maria Subirachs. Aquell any va ser l'autor del *cartell dedicat a la IV Biennal d'Esportistes en l'Art*, celebrada a Barcelona. Un laberint era la figura central de la composició. El laberint és un element

simbòlic que apareix molt freqüentment, tant en obres escultòriques com en dibuixos, gravats, litografies i medalles de Subirachs. Un sol a l'horitzó i un arc de Sant Martí al cel (representa els colors olímpics?) completen l'escena.

La seva producció gràfica de caire esportiu no és massa abundant i en la majoria de dibuixos té protagonisme el discòbol dissenyat en 1983 per a l'obra *Olimp*. Quasi sempre el llançador té, com a imatge de fons, la muntanya esportivament màgica de Montjuïc. Com diu Pilar Vélez, són dibuixos i gravats d'escultor, encara que no hem tingut el plaer de contemplar un discòbol de Subirachs en tres dimensions. L'any 1997 va ser l'artista invitat a la *XII Bienal Internacional del Deporte en las Bellas Artes* celebrada a les Reials Drassanes de Barcelona i el 1998, segons unes enquestes de *La Vanguardia*, Catalunya Ràdio i Enciclopèdia Catalana, és anomenat *Artista vivent més important del segle XX*.

Actualment, i des de 1986, com és ben conegut, Subirachs està immers en la creació de la façana de la Passió de la Sagrada Família. Contrastant dates, veurem que una bona part de l'obra escultòri-

ca comentada és simultània al seu treball en la "Catedral dels Pobres". Penso que seria un repte per a l'artista si li demanés, de cara als Campionats del Món de Natació que Barcelona organitzarà el 2003, un monument a l'*Esport Aquàtic*. No conec a bastament l'obra de Subirachs, però no recordo cap peça on l'aigua i el ser humà tinguin un paper principal.

Discòbol (Litografia).
1992.

Discòbol, 1992.
Passeig de Gràcia, Barcelona